

กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิบัตร

อ. ดร. ชัชชม อรรถกัญญ์

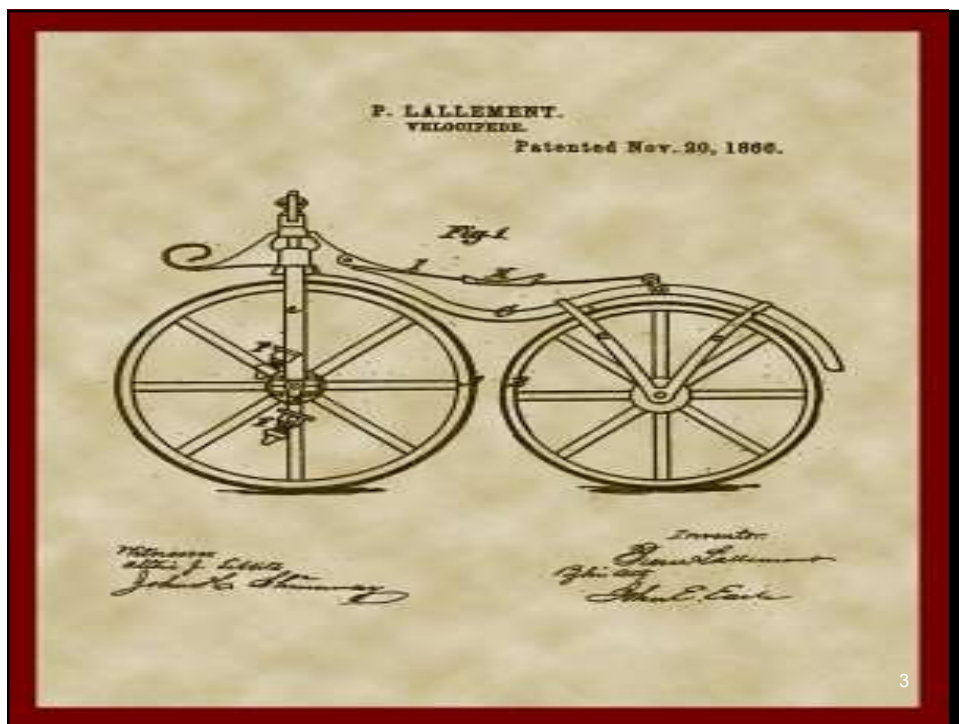
1

ความหมายของสิทธิบัตร

สิทธิบัตร (Patent) หมายถึง หนังสือสำคัญที่ออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามที่กำหนดในหมวด 2 และหมวด 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ (พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 3)

2

ผลงานด้านสิทธิบัตรในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9

มีมากมาย ส่วนหนึ่งที่ทรงได้รับการถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรและ
อนุสิทธิบัตร รวมทั้งสิ้น 8 ฉบับ ได้แก่

1.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 3127 เรื่อง เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวหน้าหมุน
ช้าแบบทวนลอย (กังหันน้ำชัยพัฒนา) เป็นเครื่องกลเติมอากาศที่ใช้ในการเติม
ออกซิเจนลงในน้ำที่ระดับผิวหน้า ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 2
กุมภาพันธ์ 2536

2.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 10304 เรื่อง เครื่องกลเติมอากาศแบบอัด
อากาศและดูดน้ำ เป็นเครื่องกลเติมอากาศใช้ในการเติมออกซิเจนลงในน้ำที่
ระดับลึกลงไปใต้ผิวน้ำจนถึงด้านล่างของแหล่งน้ำ ถวายการรับจดทะเบียน
สิทธิบัตรเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2544

3.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 10764 เรื่อง การใช้น้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซล ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2544

4.อนุสิทธิบัตรเลขที่ 841 เรื่อง การใช้น้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์เป็นน้ำมันหล่อลื่นสำหรับเครื่องยนต์สองจังหวะ เป็นการใช้น้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์ทดแทนน้ำมันหล่อลื่นที่ได้จากน้ำมันปิโตรเลียมสำหรับเครื่องยนต์สองจังหวะ (เช่น เครื่องรถมอเตอร์ไซด์ เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น) ถวายการรับจดทะเบียนอนุสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2545

5.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 13898 เรื่อง การดัดแปรสภาพอากาศเพื่อให้เกิดฝน (ฝนหลวง) เป็นกรรมวิธีการทำฝนหลวงที่มีการทำฝนทั้งในระดับเมฆอุ่นที่ระดับต่ำกว่า 1 หมื่นฟุต และเมฆเย็นที่ระดับสูงกว่า 1 หมื่นฟุต พร้อมๆ กัน ซึ่งทรงเรียกว่า "ซูเปอร์แซนด์วิช" ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2545

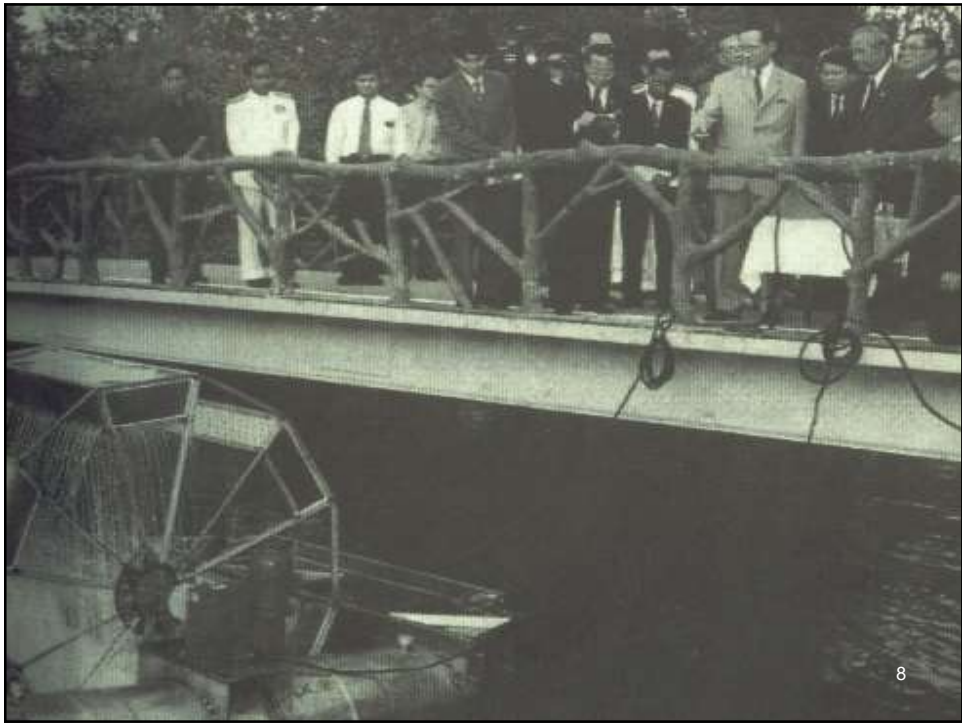
5

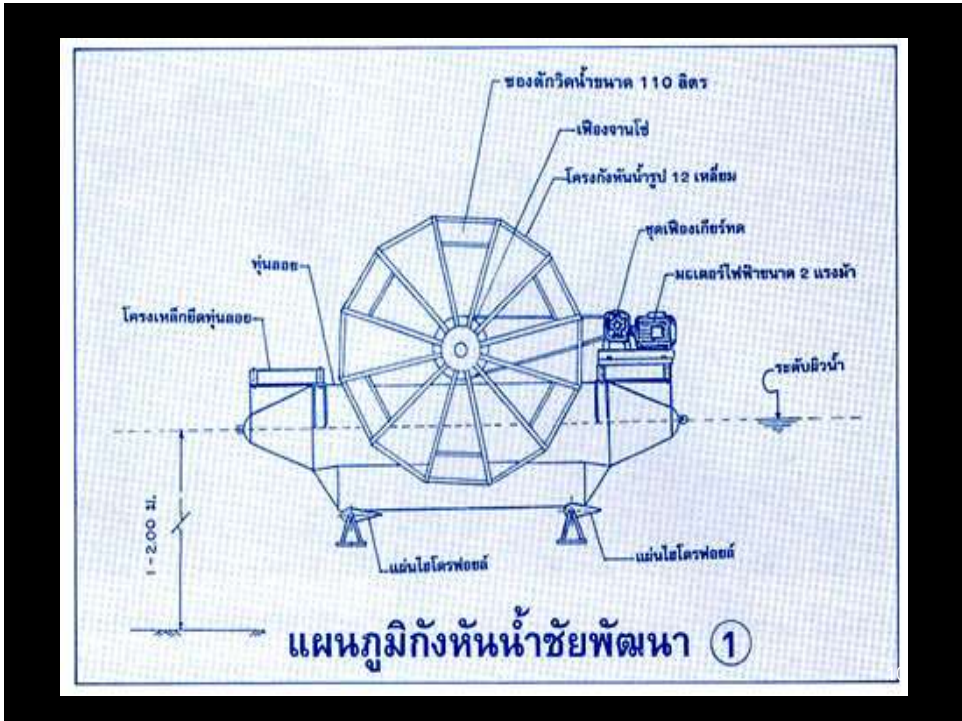
6.สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์เลขที่ 14859 เรื่อง ภาชนะรองรับของเสียที่ขับออกจากร่างกาย เป็นภาชนะที่ทรงออกแบบไว้เป็นการเฉพาะสำหรับรองรับปัสสาวะของผู้ป่วย ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2546

7.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 16100 เรื่อง อุปกรณ์ควบคุมการผลัดคันของเหลว เป็นเครื่องยนต์ที่ขับเคลื่อนน้ำเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนเรือ ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2547

8.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 22637 เรื่อง กระบวนการปรับปรุงสภาพดินเปรี้ยวเพื่อให้เหมาะแก่การเพาะปลูก (โครงการแก้ดิน) เป็นการปรับปรุงสภาพดินเปรี้ยวที่ไม่สามารถเพาะปลูกพืชได้ ให้เป็นดินที่มีสภาพที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชต่างๆ ได้ โดยใช้วิธีการเลียนแบบธรรมชาติเพื่อแก้ดินให้ดินมีสภาพเปรี้ยวจัดก่อน แล้วทำการชะล้างความเปรี้ยวของดิน และทำการปรับสภาพดินให้เหมาะแก่การเพาะปลูกต่อไป ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2550

6

ประเภทของสิทธิบัตร

- สิทธิบัตรการประดิษฐ์
- อนุสิทธิบัตร
- สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

13

สิทธิบัตรการประดิษฐ์

การประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่
 - เป็นการประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น
 - เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม
- (มาตรา 5 แต่อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 9)

14

การประดิษฐ์ขึ้นใหม่

ได้แก่การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว (มาตรา 6)

- กฎหมายสิทธิบัตรเน้นความใหม่ (novelty) เนื่องจากวัตถุประสงค์ของกฎหมายสิทธิบัตรคือการส่งเสริมให้มีการผลิตของใหม่ จึงไม่คุ้มครองงานที่ปรากฏอยู่แล้ว
- “งานที่ปรากฏอยู่แล้ว” คือสิ่งที่มีอยู่ในเวลานั้นหรือเป็นการประดิษฐ์ที่มีอยู่แล้วในขณะนั้น คือในขณะที่ขอรับสิทธิบัตร โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้ประดิษฐ์จะรู้หรือไม่รู้

15

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 872/2538

เรื่องม่านบังตาประตูเหล็ก ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการประดิษฐ์ดังกล่าวไม่ใช้การประดิษฐ์ขึ้นใหม่ที่จะขอรับสิทธิบัตรได้ เนื่องจากมีม่านบังตาประตูเหล็กนี้ในต่างประเทศมานานแล้ว การประดิษฐ์ของโจทก์จึงไม่ใช้การประดิษฐ์ขึ้นใหม่ แต่เป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว ทั้งนี้โดยไม่คำนึงว่าโจทก์หรือผู้ประดิษฐ์จะรู้หรือไม่รู้

16

คำพิพากษาฎีกาที่ 2703/2546

การประดิษฐ์ที่จะขอรับสิทธิบัตรได้จะต้องประกอบด้วย ลักษณะที่กำหนดไว้ตามมาตรา 5 ทั้งสามประการ จะขาดข้อใดไปไม่ได้ เมื่อการประดิษฐ์วัสดุรองรับแรงกระแทกบนหัวเสาเข็มตามสิทธิบัตรของจำเลยไม่เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่แล้ว การประดิษฐ์ของจำเลยจึงไม่อาจขอรับสิทธิบัตรได้ ดังนั้น สิทธิบัตรของจำเลยที่ได้ออกไปโดยไม่ชอบด้วยมาตรา 5 จึงเป็นสิทธิบัตรที่ไม่สมบูรณ์และย่อมถูกเพิกถอนได้ตามมาตรา

54

17

งานที่ปรากฏอยู่แล้ว ให้
หมายความถึงการประดิษฐ์
ดังต่อไปนี้ด้วย (มาตรา 6 วรรคสอง)

(1) การประดิษฐ์ที่มีหรือใช้แพร่หลาย
อยู่แล้วในราชอาณาจักรก่อนวันขอรับ
สิทธิบัตร

(2) การประดิษฐ์ที่ได้มีการเปิดเผย
สาระสำคัญหรือรายละเอียดในเอกสาร
หรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้วไม่ว่า
ในหรือนอกราชอาณาจักรก่อนวัน
ขอรับสิทธิบัตร และไม่ว่าการเปิดเผย
นั้นจะกระทำโดยเอกสาร สิ่งพิมพ์ การ
นำออกแสดง หรือการเปิดเผยต่อ
สาธารณชนด้วยประการใด

18

- (3) การประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร
- (4) การประดิษฐ์ที่มีผู้ขอรับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วนอกราชอาณาจักรเป็นเวลาเกินสิบแปดเดือนก่อนวันขอรับสิทธิบัตร แต่ยังมีได้มีการออกสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรให้
- (5) การประดิษฐ์ที่มีผู้ขอรับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักร และได้ประกาศโฆษณาแล้วก่อนวันขอรับสิทธิบัตรในราชอาณาจักร

ข้อพิจารณา ตามมาตรา 6 วรรคสอง

- (1) การประดิษฐ์ที่มีหรือใช้แพร่หลายอยู่แล้วในราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร
 - แพร่หลาย - ไม่ได้อยู่ที่จำนวนเสมอไป แต่ประเด็นคือการประดิษฐ์นั้นได้เผยแพร่ไปสู่สาธารณชนหรือไม่ เช่น เครื่องเปลี่ยนพลังงานแสงอาทิตย์ให้เป็นเชื้อเพลิง เครื่องเปลี่ยนขยะให้เป็นพลังงานไฟฟ้า
 - แพร่หลายที่ใด - ต้องในราชอาณาจักรเท่านั้น
 - แพร่หลายเมื่อใด - ก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

“วันขอรับสิทธิบัตร” - มีข้อพิจารณา 3 กรณี

- กรณีแรก คือวันที่มีการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรและเจ้าหน้าที่รับคำขอนั้น
- กรณีที่สอง คือกรณีตามมาตรา 19 ได้แก่กรณีที่มีการนำเอาการประดิษฐ์นั้นออกแสดงในงานแสดงต่อสาธารณชนซึ่งหน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดหรืออนุญาตให้มีขึ้นในราชอาณาจักร และยื่นคำขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์นั้นภายในสิบสองเดือนนับแต่วันเปิดงานฯ ให้ถือว่าได้ยื่นคำขอนั้นในวันเปิดงานแสดงนั้น

21

- กรณีที่สาม คือกรณีตามมาตรา 19 ทวิ ได้แก่กรณีบุคคลตามมาตรา 14 ที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์ไว้นอกราชอาณาจักร ถ้ายื่นขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์นั้นในราชอาณาจักร ภายในสิบสองเดือนนับแต่วันที่ที่ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรนอกราชอาณาจักรเป็นครั้งแรก บุคคลนั้นจะขอให้ระบุว่าวันที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรนอกราชอาณาจักรเป็นครั้งแรก เป็นวันที่ได้ยื่นคำขอในราชอาณาจักรก็ได้
- หมายเหตุ มาตรา 14 กำหนดเรื่องคุณสมบัติของบุคคลที่จะขอรับสิทธิบัตรได้

22

ข้อสังเกต

ความแพร่หลายตามมาตรา 6 วรรคสอง (1) นั้นไม่มีข้อยกเว้น แม้ผู้ประดิษฐ์เองเป็นผู้นำการประดิษฐ์ออกจำหน่ายแพร่หลายก่อนวันขอรับสิทธิบัตร หรือมีผู้อื่นนำการประดิษฐ์นั้นออกจำหน่ายก่อนวันขอรับสิทธิบัตรจนแพร่หลาย ก็จะมีผลให้การประดิษฐ์นั้นไม่ถือว่าเป็นการประดิษฐ์ใหม่อีกต่อไป

23

(2) การประดิษฐ์ที่ได้มีการเปิดเผยสาระสำคัญหรือรายละเอียดในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร และไม่ว่าการเปิดเผยนั้นจะกระทำโดยเอกสาร สิ่งพิมพ์ การนำออกแสดง หรือการเปิดเผยต่อสาธารณชนด้วยประการใด

24

ข้อสังเกต การเปิดเผยตามมาตรา 6 วรรคสอง (2) นี้ หมายถึง การเปิดเผยทั่ว ๆ ไป แต่ต้องมีลักษณะการเปิดเผยต่อสาธารณชนไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ และไม่ว่าจะเปิดเผยภายในหรือนอกราชอาณาจักรก็ตาม หากมีการเปิดเผยแล้ว ถือว่าเป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว

25

ข้อยกเว้นที่ไม่ให้ถือว่าเป็นการเปิดเผยตามมาตรา 6 วรรคสอง (2)

- การเปิดเผยที่เกิดขึ้นหรือเป็นผลจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย
- การเปิดเผยโดยผู้ประดิษฐ์เอง รวมทั้งการแสดงผลงานของผู้ประดิษฐ์ในงานแสดงสินค้าระหว่างประเทศ หรือในงานแสดงต่อสาธารณชนของทางราชการ และผู้ประดิษฐ์ได้ยื่นขอรับสิทธิบัตรภายใน 12 เดือน นับแต่วันที่ได้มีการเปิดเผยหรือแสดงผลงาน

(มาตรา 6 วรรคท้าย)

26

(3) การประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

ข้อสังเกต แม้ผู้ที่ได้รับสิทธิบัตรในประเทศหนึ่งแล้ว ก็ไม่สามารถขอรับสิทธิบัตรในประเทศไทยได้อีก เนื่องจากเป็นการประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรไว้แล้ว

27

(4) การประดิษฐ์ที่มีผู้ขอรับสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วนอก ราชอาณาจักรเป็นเวลาเกินสิบแปด เดือนก่อนวันขอรับสิทธิบัตร แต่ยังมีได้มีการออกสิทธิบัตรหรืออนุ สิทธิบัตรให้

(5) การประดิษฐ์ที่มีผู้ขอรับสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วไม่ว่าในหรือ นอกราชอาณาจักร และได้ประกาศ โฆษณาแล้วก่อนวันขอรับสิทธิบัตร ในราชอาณาจักร

28

สิทธิบัตรกับหลักดินแดน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๘๑๘/๒๕๔๙

สิทธิบัตรที่ออกโดยอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา จะได้รับความคุ้มครองในราชอาณาจักรไทยตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตร ซึ่งผู้ทรงสิทธิบัตรจะบังคับใช้สิทธิของตนได้เฉพาะแต่ภายในเขตอำนาจอธิปไตยของประเทศที่ออกสิทธิบัตรเท่านั้น ไม่อาจบังคับใช้สิทธิของตนต่อการทำละเมิดเกี่ยวกับสิทธิบัตรที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขตของประเทศนั้นได้

29

การประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น (Inventive Step)

- ได้แก่การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นที่ประจักษ์โดยง่ายแก่บุคคลที่มีความชำนาญในระดับสามัญสำหรับงานประเภทนั้น (มาตรา 7)
- หมายความว่าต้องไม่เป็นสิ่งที่สามารถคิดค้นได้โดยง่ายเกินไปสำหรับผู้ที่มีความสามารถอยู่ในระดับปานกลาง

30

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3523/2537

โจทก์ได้คิดค้นตะกร้อพลาสติกและเป็นเจ้าของสิทธิบัตรตะกร้อพลาสติกดังกล่าว ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าผลิตภัณฑ์ตะกร้อนี้มีชั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น เพราะผลที่ได้รับต่างจากตะกร้อหวายมาก

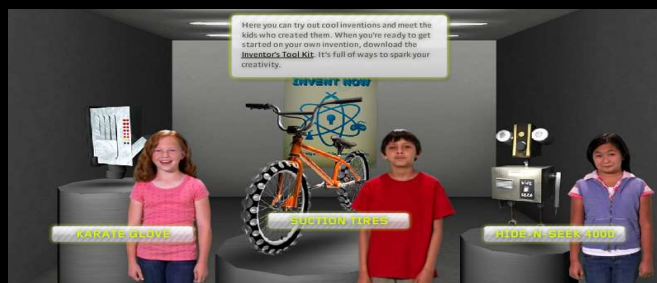
อีกตัวอย่างหนึ่งคือเรื่องเครื่องจักรผลิตกระดาษ ศาลสูงสหรัฐฯ ตัดสินว่าแม้เป็นเพียงการปรับมุมของเครื่องดึงแผ่นกระดาษให้สูงขึ้น ก็ถือว่ามีชั้นประดิษฐ์สูงขึ้น เพราะการประดิษฐ์นั้นไม่เป็นที่ประจักษ์ โดยง่ายสำหรับผู้มีความชำนาญในระดับปานกลาง

ข้อสังเกต ให้ดูที่ผล ไม่ใช่ดูว่าโครงสร้างต่างจากเดิมมากน้อยเพียงใด

31

เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทาง อุตสาหกรรม

ได้แก่การประดิษฐ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตทาง
อุตสาหกรรม รวมทั้งหัตถกรรม เกษตรกรรมและพาณิชยกรรม
(มาตรา 8)

32

การประดิษฐ์ที่ขอรับอนุสิทธิบัตรได้

- เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่
- เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม

(มาตรา 65 ทวิ)

ข้อสังเกต

สิทธิบัตรมีอายุ 20 ปี (มาตรา 35)
ส่วนอนุสิทธิบัตรมีอายุ 6 ปี และขอต่ออายุได้ 2 ครั้ง ๆ ละ 2 ปี

33

การประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรไม่ได้

- (๑) จุลชีพและส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์พืช หรือสารสกัดจากสัตว์หรือพืช
- (๒) กฎเกณฑ์และทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์
- (๓) ระบบข้อมูลสำหรับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์
- (๔) วิธีการวินิจฉัย บำบัด หรือรักษาโรคมนุษย์หรือสัตว์
- (๕) การประดิษฐ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี อนามัย หรือสวัสดิภาพของประชาชน”

พ.ร.บ. สิทธิบัตร ฯ มาตรา ๕

34

การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้

มีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 56 ดังนี้

- ต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่
 - ต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมเท่านั้น
- การทดลองแบบผลิตภัณฑ์แผงสายอากาศเครื่องรับโทรทัศน์และวิทยุว่าสามารถใช้รับสัญญาณโทรทัศน์และวิทยุได้หรือไม่ จึงเป็นการทดลองเพื่อดูว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรมหรือไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 7769/2547)

35

ลักษณะการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ถือว่าเป็นใหม่

(1) เป็นสิ่งที่มีหรือใช้แพร่หลายแล้วในราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

(2) แบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการเปิดเผยภาพ สารสำคัญ หรือรายละเอียดในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร - มีหลักการเหมือนกับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ในมาตรา 6 วรรคสอง (2)

36

(3) แบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการประกาศโฆษณาตามมาตรา 65 ประกอบด้วยมาตรา 28 มาแล้วก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

(4) แบบผลิตภัณฑ์ที่คล้ายกับแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวใน (1) (2) หรือ (3) จนเห็นได้ว่าเป็นการเลียนแบบ (มาตรา 57)

37

หลัก - ถ้าจะถือว่าใหม่ ต้องแตกต่างกันมาก

ตัวอย่าง

คำพิพากษาฎีกาที่ 5341/2533

โจทก์ออกแบบเหยือกน้ำโดยออกแบบพวยรินน้ำเป็นร่องสี่เหลี่ยม โจทก์ไปขอรับสิทธิบัตร แต่ไม่ได้รับการจดทะเบียน จึงฟ้องคดี ศาลฎีกาเห็นว่าที่ปากพวยรินน้ำทำเป็นสี่เหลี่ยมชนิดเดียว ต่างกับของผู้อื่นเพียงรายละเอียดเล็กน้อย ถือว่าเข้ากรณีตามมาตรา 57 จึงถือว่าไม่ใช่ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

38

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1822/2543

การออกแบบผลิตภัณฑ์ปลอกหุ้มพวงมาลัยรถตามข้อเท็จจริงของจำเลยจึงไม่ถือว่าเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ เพราะแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวของจำเลยคล้ายกับแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการเปิดเผยภาพ สาระสำคัญหรือรายละเอียดในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้วนอกราชอาณาจักร ก่อนวันที่จำเลยขอรับสิทธิบัตรจนเห็นได้ว่าเป็นการเลียนแบบตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ปลอกหุ้มพวงมาลัยรถ เลขที่ 4956 ของจำเลยย่อมเป็นสิทธิบัตรที่ออกไปโดยไม่ชอบด้วยมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

การขอรับสิทธิบัตร

บุคคลที่มีสิทธิขอรับฯ

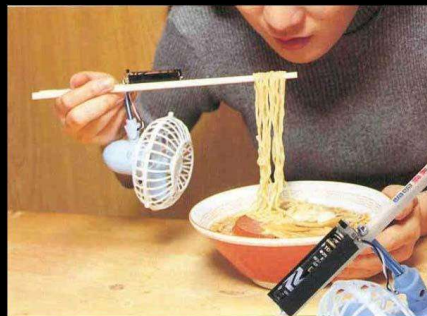
1. ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบ
ผลิตภัณฑ์ (มาตรา 10, 15, 65)
2. นายจ้างหรือผู้ว่าจ้าง (มาตรา 11,
12, 13)
3. ผู้รับโอนสิทธิ (มาตรา 10 วรรค
สองและวรรคสาม)

41

หลักเกณฑ์การยื่นคำขอรับสิทธิบัตร

- ผู้ยื่นคำขอก่อนยอมมีสิทธิก่อน (มาตรา 16) - First-to-file system
- เป็นการประดิษฐ์หรือออกแบบขึ้นใหม่ (มาตรา 6 และ 57)

42

คำขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ มี 5 รายการ ดังนี้

- (1) ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์
- (2) ลักษณะและความมุ่งหมายของการประดิษฐ์
- (3) รายละเอียดการประดิษฐ์ ฯ
- (4) ข้อถือสิทธิโดยชัดแจ้ง
- (5) รายการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ฯลฯ

(มาตรา 17)

43

ส่วนสำคัญที่สุดคือ รายละเอียดการประดิษฐ์ และข้อถือสิทธิ

รายละเอียดการประดิษฐ์ ต้องเปิดเผย โดยมีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 17 วรรคสอง (3) ดังนี้

- ต้องมีข้อความสมบูรณ์รัดกุม
- ชัดแจ้งพอที่จะให้ผู้มีความชำนาญในระดับสามัญในศิลปะหรือวิทยาการที่เกี่ยวข้องสามารถทำและปฏิบัติการตามการประดิษฐ์นั้นได้
- ระบุวิธีการประดิษฐ์ที่ดีที่สุดที่ผู้ประดิษฐ์จะพึงทราบได้

44

ข้อถือสิทธิ (Claim) หมายถึงส่วนที่ผู้
ขอรับสิทธิบัตรแสดงถึงเจตนาหรือ
ความประสงค์ที่จะกำหนดถึงลักษณะ
และขอบเขตของสิ่งที่ต้องการได้รับ
สิทธิแต่ผู้เดียว มีหลักเกณฑ์ในการ
เขียนข้อถือสิทธิตามมาตรา 17 วรรค
สอง (4) ดังนี้

- ต้องชัดเจนในสิ่งที่ต้องการได้รับความคุ้มครอง
- ต้องชัดเจนถึงความใหม่

ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 872/2538

45

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2079-2084/2553

โจทก์ทั้งสองเป็นผู้ทรงอนุสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์ชื่อว่า
“กรรมวิธีทำน้ำมันพืชเหลือใช้เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงใช้กับเครื่องยนต์
ดีเซล” ระบุข้อถือสิทธิว่า กรรมวิธีเตรียมส่วนผสมที่ใช้ได้อย่างน้ำมัน
เชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซลที่ประกอบทำให้ส่วนผสมต่อไปนี้
ผสมเข้าด้วยกัน โดยการใส่เครื่องสูบผสมเวียนน้ำมันพืชที่เหลือใช้
ผ่านการทำให้สะอาด น้ำมันดีเซล และน้ำมันละหุ่ง ในอัตราส่วน
10:10:1 โดยปริมาตรตามลำดับ ก่อนปรับความหนืดเป็น 6-8 เซนติ
สโตกส์ด้วยน้ำมันดีเซล

46

ดังนั้นโจทก์ทั้งสองจึงไม่ได้มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการผลิตน้ำมันไบโอดีเซล แต่โจทก์ทั้งสองเพียงมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการใช้กรรมวิธีตามอนุสิทธิบัตรดังกล่าว ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์โดยใช้กรรมวิธีตามอนุสิทธิบัตรดังกล่าวของโจทก์ทั้งสองตาม พ.ร.บ. สิทธิบัตร 2522 มาตรา 36 (2) ประกอบกับมาตรา 64 ทศ บุคคลอื่นย่อมมีสิทธิที่จะผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์โดยใช้กรรมวิธีอื่น ๆ นอกจากกรรมวิธีตามอนุสิทธิบัตรดังกล่าวได้

47

คำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

มาตรา 59 กำหนดว่ามีหลัก เช่นเดียวกับคำขอรับสิทธิบัตร การประดิษฐ์ แต่คำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องมีภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์ด้วย

48

สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร

1. สิทธิตามมาตรา 36 ซึ่งอาจแยก
ลักษณะแห่งสิทธิออกเป็น 2
ลักษณะตามประเภทของการ
ประดิษฐ์ ดังนี้
 - ประเภทที่ 1 สิทธิบัตร
ผลิตภัณฑ์ (Product Patent)
 - ประเภทที่ 2 สิทธิบัตร
กรรมวิธี (Process Patent)

49

สิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ได้รับความคุ้มครองมากกว่าสิทธิบัตรกรรมวิธี
เนื่องจากผลิตภัณฑ์หนึ่งอาจได้มาโดยมีกรรมวิธีหลายอย่าง
ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 3523/2537 เรื่องตะกร้อพลาสติก

- สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ – มาตรา 36 วรรคหนึ่ง (1)
- สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรกรรมวิธี – มาตรา 36 วรรคหนึ่ง (2)
- สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ – มาตรา 63

50

ข้อสังเกต

การผลิตตามข้อถ้อยสิทธิไม่จำเป็นต้องตรงกันทุกลักษณะ ถ้ามีคุณสมบัติเหมือนกัน ประโยชน์เหมือนกัน ทำให้เกิดผลอย่างเดียวกัน ถือว่าเข้าข่ายละเมิด

51

ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิบัตรการประดิษฐ์

(1) การกระทำใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า ทดลอง หรือวิจัย ทั้งนี้ ต้องไม่ขัดต่อการใช้ประโยชน์ตามปกติของผู้ทรงสิทธิบัตร และไม่ทำให้เสื่อมเสียต่อประโยชน์อันชอบธรรมของผู้ทรงสิทธิบัตรเกินสมควร

(2) การผลิตผลิตภัณฑ์หรือใช้กรรมวิธีตั้งที่ผู้ทรงสิทธิบัตรได้จดทะเบียนไว้ ซึ่งผู้ผลิตผลิตภัณฑ์หรือผู้ใช้กรรมวิธีดังกล่าวได้ประกอบกิจการหรือมีเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อประกอบกิจการดังกล่าวโดยสุจริตก่อนวันยื่นขอรับสิทธิบัตรในราชอาณาจักร โดยผู้ผลิตหรือผู้ใช้กรรมวิธีไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงการจดทะเบียนนั้น ทั้งนี้โดยไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 19 ทวิ

52

(3) การเตรียมยาเฉพาะรายตามใบสั่งแพทย์โดยผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมหรือผู้ประกอบโรคศิลปะ รวมทั้งการกระทำต่อผลิตภัณฑ์ยาดังกล่าว

(4) การกระทำใด ๆ เกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียนยา โดยผู้ขอมีวัตถุประสงค์ที่จะผลิต จำหน่าย หรือนำเข้าซึ่งผลิตภัณฑ์ยาตามสิทธิบัตรหลังจากสิทธิบัตรดังกล่าวสิ้นอายุลง

(5) การใช้อุปกรณ์ซึ่งเป็นการประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรที่เกี่ยวกับตัวเรือ เครื่องจักร หรืออุปกรณ์อื่นของเรือของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญา หรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบัตรซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย ในกรณีที่เรือดังกล่าวได้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวหรือโดยอุบัติเหตุ และจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ดังกล่าวกับเรือนั้น

53

(6) การใช้อุปกรณ์ซึ่งเป็นการประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรที่เกี่ยวกับการสร้าง การทำงาน หรืออุปกรณ์อื่นของอากาศยาน หรือยานพาหนะของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบัตรซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย ในกรณีที่อากาศยานหรือยานพาหนะดังกล่าวได้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวหรือโดยอุบัติเหตุ

(7) การใช้ ชาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร หากผู้ทรงสิทธิบัตรได้อนุญาตหรือยินยอมให้ผลิต หรือขายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแล้ว

54

สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร (ต่อ)

2. สิทธิตามมาตรา 37 ในการใช้ถ้อยคำว่า “สิทธิบัตรไทย” หรืออักษร “สบท” หรืออักษรต่างประเทศที่มีความหมายเดียวกัน
 หนึ่ง การใช้คำหรืออักษรตามวรรคหนึ่ง
 ต้องระบุหมายเลขสิทธิบัตรไว้ด้วย
3. สิทธิตามมาตรา 38
 - 3.1 อนุญาตให้บุคคลใดใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของตนตามมาตรา 36
 - 3.2 โอนสิทธิบัตรให้แก่บุคคลอื่น

55

หลักเกณฑ์การอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิตามสิทธิบัตร

การอนุญาตให้ใช้สิทธิตามมาตรา 38 ผู้ทรงสิทธิบัตรจะกำหนดเงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิ หรือกำหนด ค่าตอบแทนในลักษณะเป็นการจำกัด การแข่งขันโดยไม่ชอบธรรมไม่ได้

ดู กฎกระทรวงฉบับที่ 25 พ.ศ. 2542 ซึ่งแบ่งเงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิ หรือ ค่าตอบแทนฯ ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

56

ก. เงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิ หรือ
คำตอบแทนที่มีลักษณะเป็นการ
จำกัดการแข่งขันโดยไม่ชอบ
ธรรมในตัวเอง (per se rule) –
5 กรณี

ข. เงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิ หรือ
คำตอบแทนที่ไม่มีลักษณะเป็น
การจำกัดการแข่งขันในตัวเอง
ซึ่งเป็นเรื่องต้องพิจารณาเป็น
กรณี ๆ ไป (rule of reason)

57

หน้าที่ของผู้ทรงสิทธิบัตร

1. ใช้การประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เกิดประโยชน์ใน
ประเทศ (มาตรา 46, 48, 55)
2. หน้าที่เสียค่าธรรมเนียมรายปี (มาตรา 43)

58

การเพิกถอนสิทธิบัตร

1. เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของสิทธิบัตร (มาตรา 54, 64)

โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการฟ้องศาล
ขอให้เพิกถอนสิทธิบัตรที่ไม่สมบูรณ์เนื่องจากการออกสิทธิบัตรโดย
ไม่ถูกต้องได้

ดู ฎีกาที่ 2670/2532 ประกอบ

59

2. เนื่องจากผู้ทรงสิทธิบัตรไม่ใช้การประดิษฐ์ให้เกิดประโยชน์ใน
ประเทศ โดยปรากฏว่ามีข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

ก. ภายหลังจากที่ได้มีการออกใบอนุญาตให้ใช้สิทธิตามมาตรา 50 แล้ว ผู้
ทรงสิทธิบัตร หรือผู้รับอนุญาต หรือผู้ได้รับอนุญาตไม่ดำเนินการผลิต
หรือไม่ขาย หรือขายในราคาสูงเกินสมควรเป็นเวลาเกินสองปีนับแต่วัน
ออกใบอนุญาต

ข. ผู้ทรงสิทธิบัตรอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิโดยฝ่าฝืนมาตรา 41
(ไม่ทำตาม “แบบ”)

ในกรณีดังกล่าว อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญามีสิทธิขอให้
คณะกรรมการสิทธิบัตรสั่งเพิกถอนฯ

(มาตรา 55)

60

ถ้าผู้ทรงสิทธิบัตรไม่เห็นด้วยกับคำสั่งเพิกถอนสิทธิบัตรของ
คณะกรรมการสิทธิบัตร ก็มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลได้ภายใน 60 วัน
นับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่ง

(มาตรา 74)

61

สิทธิบัตรกับหลักดินแดน

การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานั้นขึ้นอยู่กับกฎหมาย
ของแต่ละประเทศ และสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิผูกขาดนั้นก็สามารถใช้
และบังคับได้ภายในดินแดนของประเทศที่ให้ความคุ้มครองเท่านั้น

62

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๘๑๘/๒๕๔๙

สิทธิบัตรที่ออกโดยอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา จะได้รับความคุ้มครองในราชอาณาจักรไทยตามกฎหมายเรื่องหลักดินแดน ซึ่งผู้ทรงสิทธิบัตรจะบังคับใช้สิทธิของตนได้เฉพาะแต่ภายในเขตอำนาจอธิปไตยของประเทศที่ออกสิทธิบัตรเท่านั้น ไม่อาจบังคับใช้สิทธิของตนต่อการทำละเมิดเกี่ยวกับสิทธิบัตรที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขตของประเทศนั้นได้

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า โจทก์เป็นผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรแบบผลิตภัณฑ์ระบบกำแพงกันดินก้อนมาตรฐาน พืชฯ ทู

63

โดยมีสิทธิผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขายซึ่งแบบผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร แต่เพียงผู้เดียวในภาคใต้ รวมทั้งในจังหวัดภูเก็ตเป็นระยะเวลา 5 ปี และภายในระยะเวลาดังกล่าว มีการผลิตแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวโดยใช้เครื่องจักรในโรงงานผลิตอิฐบล็อกชั่วคราวของจำเลยที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลเทพกษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

คดีปัญหาต้องวินิจฉัยว่า จำเลยทั้งสามร่วมกันกระทำความผิดฐานละเมิดสิทธิบัตรตามฟ้องหรือไม่ ซึ่งมีปัญหาต้องวินิจฉัยในชั้นนี้ตามอุทธรณ์ของโจทก์ข้อแรกว่า โจทก์เป็นผู้เสียหาย และมีอำนาจฟ้องคดี หรือไม่ เห็นว่า สิทธิบัตรที่จะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ต้องเป็นสิทธิบัตรที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรต่ออธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์

64

พร้อมทั้งเปิดเผยรายละเอียดการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์
เมื่อผ่านการตรวจสอบว่ามีลักษณะครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว
อธิบดีจึงจะออกสิทธิบัตรให้ผู้นขอ ตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติ
ดังกล่าวสิทธิบัตรที่ออกโดยอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวจึงจะ
ได้รับความคุ้มครองในราชอาณาจักรไทย ตามทฤษฎีสากลในเรื่องหลัก
ดินแดนซึ่งผู้ทรงสิทธิบัตรจะบังคับใช้สิทธิของตนได้เฉพาะแต่ภายในเขต
อำนาจอธิปไตยของประเทศที่ออกสิทธิบัตรนั้นเท่านั้น ไม่อาจบังคับใช้
สิทธิของตนต่อการกระทำละเมิดเกี่ยวกับสิทธิบัตรที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขต
ของประเทศนั้นได้

คดีนี้ข้อเท็จจริงได้ความจากคำเบิกความตอบถามค้านของนาย
ชมนาด พยานโจทก์ซึ่งเป็นกรรมการผู้มีอำนาจของโจทก์ว่าสิทธิบัตรแบบ
ผลิตภัณฑ์ระบบกำแพงกันดินก่อนมาตรฐาน พืชฯ ทู

65

ได้รับสิทธิบัตรในประเทศสหรัฐอเมริกาตามทะเบียนเลขที่ Des.
403, 437 เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2541 ตามเอกสารรับรองสิทธิบัตร และ
คำแปลเอกสารหมาย จ.4 และ จ.5 แต่ไม่ได้มีการยื่นขอจดทะเบียนขอรับ
สิทธิบัตรในประเทศไทย ดังนั้น สิทธิบัตรดังกล่าวย่อมได้รับความคุ้มครอง
ให้ใช้บังคับได้เฉพาะภายในอาณาเขตประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศ
อื่นที่มีกฎหมายยอมรับบังคับให้ แต่จะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองใน
ราชอาณาจักรไทย แม้โจทก์จะนำสืบว่าโจทก์เป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้
สิทธิตามสิทธิบัตรดังกล่าวจากผู้ทรงสิทธิบัตรในประเทศสหรัฐอเมริกาให้
มีสิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขายเสนอขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร
แต่เพียงผู้เดียวในภาคใต้ รวมทั้งในจังหวัดภูเก็ต โจทก์ก็ไม่ใช่ผู้ได้รับ
อนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรตามมาตรา 38 แห่ง พ.ร.บ. สิทธิบัตร
พ.ศ.2522

66

ในอันที่จะมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในพื้นที่ดังกล่าวในราชอาณาจักรไทย เพราะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิดังกล่าวต้องได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจากผู้ทรงสิทธิบัตรที่ออกโดยอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น เมื่อความปรากฏว่าบริษัท จีจากนา จำกัด ผู้อนุญาตไม่ใช่ผู้ทรงสิทธิบัตรตามกฎหมายไทย โจทก์จึงไม่ใช่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามกฎหมายไทย และไม่เป็นผู้เสียหายที่พึงจะได้รับความคุ้มครองสิทธิตามมาตรา 33, 63 ประกอบมาตรา 65 และไม่มีอำนาจฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสามตามมาตรา 85 ที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พิพากษายกฟ้องโจทก์นั้น ศาลฎีกาแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเห็นฟ้องด้วยในผล อุทธรณ์ของโจทก์ฟังไม่ขึ้น" พิพากษายืน

67

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๐๕๔/๒๕๔๕

บริษัท โจทก์ไม่เคยยื่นคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตรในประเทศไทย แต่ได้จดทะเบียนสิทธิบัตรที่ประเทศสหรัฐอเมริกา สิทธิบัตรดังกล่าวจึงย่อมได้รับความคุ้มครองเฉพาะภายในอาณาเขตประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอื่นที่มีกฎหมายยอมรับบังคับให้ แม้โจทก์จะนำสืบว่าเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตรดังกล่าวจากผู้ทรงสิทธิบัตรและมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการใช้แบบผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรหรือขาย มีไว้เพื่อขาย หรือเสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรที่จดทะเบียนในประเทศสหรัฐอเมริกา

68

แต่สิทธิแต่ผู้เดียวของโจทก์ดังกล่าวไม่รวมถึงการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศไทย โจทก์จึงมิใช่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามมาตรา 38 แห่ง พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ.2522 เพราะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามมาตรา 38 ต้องเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจากผู้ทรงสิทธิบัตรที่ออกโดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ เท่านั้น โจทก์จึงมิใช่ผู้เสียหายตาม พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ.2522 มาตรา 33, 63 ประกอบด้วยมาตรา 65 และไม่มีอำนาจฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามมาตรา 85

69

การใช้สิทธิตามสิทธิบัตร (Compulsory Licensing – CL)

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 51 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการประกอบกิจการอันเป็นสาธารณูปโภคหรือการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ หรือการสงวนรักษา หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อม หรือป้องกันหรือบรรเทาการขาดแคลนอาหาร ยา หรือสิ่งอุปโภคบริโภคอย่างอื่นอย่างรุนแรง หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น กระทรวง ทบวง กรม อาจใช้สิทธิตามสิทธิบัตรอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 36

70

โดยกระทำการดังกล่าวเองหรือให้บุคคลอื่นกระทำแทน ในการใช้สิทธิ
ดังกล่าว กระทรวง ทบวง กรม จะต้องเสียค่าตอบแทนแก่ผู้ทรง
สิทธิบัตรหรือผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามมาตรา
48 วรรคสอง และจะต้องแจ้งให้ผู้ทรงสิทธิบัตรทราบเป็นหนังสือโดย
ไม่ชักช้า ทั้งนี้ โดยไม่อยู่ภายบังคับเงื่อนไขมาตรา 46 มาตรา 47 และ
มาตรา 47 ทวิ...ฯ”

71

ตัวอย่างของการใช้สิทธิตามสิทธิบัตร

- การต่อสู้เรื่องสิทธิบัตร กรณียาดีดีไอ
- 3 Aug 2012
- สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้คิดเชื้อฯ ไม่สามารถเข้าถึงยาได้ คือ ยามีราคาแพง เนื่องจากมีการผูกขาดจากบริษัทยาต่างประเทศ ที่มีสิทธิบัตรยาการเคลื่อนไหวที่สำคัญเมื่อปี 2542 มีการรวมตัวของเครือข่ายผู้คิดเชื้อฯ ที่หน้ากระทรวงสาธารณสุข โดยเรียกร้องให้รัฐบาลหันมาเอาใจใส่ราคาขายต้านไวรัส โดยขกกรณีของยาเม็ดดีดีไอมาเป็นกรณีตัวอย่าง โดยที่บริษัทบริสตอล ไบเออร์ สควิปป์ หรือ **BMS** ไม่มีความชอบธรรมในการจดสิทธิบัตรยาตัวนี้

72

- เนื่องจากในคำขอฉบับแรก มีการกำหนดขนาดของยา ไร่ที่ 5 - 100 มิลลิกรัมต่อหน่วยการใช้ยา แต่ในสิทธิบัตร ไม่ปรากฏขนาดของการใช้ยา ทำให้ขอบเขตครอบคลุมสิทธิบัตรยาเป็นไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ผู้ผลิตรายอื่นไม่สามารถผลิตยาได้
- ต่อมา เครือข่ายผู้คิดเชื้อฯ ดำเนินการฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อนำไปสู่การเพิกถอนสิทธิบัตรยาดีดีไอ ในท้ายที่สุดบริษัท BMS ขอเจรจา โดยจะถอนสิทธิบัตรจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา นั้นหมายถึง ยาเม็ดดีดีไอ ไม่มีสิทธิบัตรในประเทศไทยต่อไป

73

- นี่จึงนับได้ว่าเป็นความสำเร็จหนึ่งในการต่อสู้ด้วยหลักการสำคัญ คือ ลดการผูกขาดการผลิตยาจากบริษัทข้ามชาติ สนับสนุนให้มีการผลิตยาราคาถูกในประเทศ เพื่อให้ผู้คิดเชื้อฯ สามารถเข้าถึงยาได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมียาต้านไวรัสที่จำเป็นอีกหลายตัว ที่ยังมีราคาแพงอยู่ และจะเป็นปัญหา หากผู้ที่คือยาแล้วต้องเปลี่ยนสูตรยา โดยจะทำให้โอกาสและทางเลือกในการใช้ยาของผู้คิดเชื้อฯ น้อยลง ซึ่งหนทาง การต่อสู้เรื่องยาแพง จะยังไม่จบง่ายๆ เราจะต้องเดินหน้าต่อสู้เรื่อง "สิทธิบัตรยา" ต่อไป

74

สรุปการฟ้องเพิกถอนสิทธิบัตรยาดีดีไอ

- เครือข่ายผู้คิดเชื้อฯ มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ และมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค โดยการช่วยเหลือของสภาทนายความ ดำเนินการฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อนำไปสู่การเพิกถอนสิทธิบัตรยาดีดีไอ โดยในเบื้องต้นได้ดำเนินการฟ้องบริษัท **BMS** ต่อ 'ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง' เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2544 ให้กำหนดขนาดการใช้ยาที่ระบุในสิทธิบัตรให้ชัดเจน ซึ่งจากเดิมในคำขอฉบับแรก กำหนดขนาดไว้ที่ 5 - 100 มิลลิกรัมต่อหน่วยการใช้ยา

75

แต่ในสิทธิบัตรฉบับปัจจุบัน ไม่ปรากฏขนาดของการใช้ยาในสิทธิบัตร ทำให้ขอบเขตครอบคลุมสิทธิบัตรยาเป็นไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ผู้ผลิตรายอื่นไม่สามารถผลิตได้ หากผลิตก็อาจจะส่งผลให้เกิดการฟ้องร้อง เรื่องละเมิดสิทธิบัตรได้ ศาลจึงได้เรียกกรมทรัพย์สินทางปัญญามาเป็นจำเลยร่วม และพิพากษาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2545 โดยให้บริษัท **BMS** และกรมทรัพย์สินทางปัญญาแพ้คดี **ต้องแก้ไขในข้อถ้อยสิทธิ** ให้ระบุขนาด "จาก 5 - 100 มิลลิกรัมต่อหน่วยขนาดใช้ยา" ในสิทธิบัตรเลขที่ 7600 แต่กรมทรัพย์สินทางปัญญา และบริษัท **BMS** อุทธรณ์คำสั่ง และขอทุเลาคดี

76

- ตุลาคม 2545 มีการฟ้องคดีที่ 2 โดยฟ้องบริษัท **BMS** และ กรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้ศาลพิพากษาเพิกถอนสิทธิบัตร เลขที่ 7600 หรือสิทธิบัตรยาดีดีไอในประเทศไทย ขณะเดียวกัน ได้มีการร้องขอต่อศาล ให้คุ้มครองชั่วคราว เพื่อให้องค์กรอื่นๆ สามารถผลิตยาได้ ในขณะที่คดีความกำลังดำเนินอยู่ โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิ
- ในช่วงนี้ เครือข่ายฯ และองค์กรพันธมิตร ได้รณรงค์กับเพื่อนผู้ คิดเชื่อฯ และเอ็นจีโอ ทั้งในประเทศและทั่วโลก ให้ร่วมกันส่ง จดหมายถึงองค์การเภสัชกรรม, กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) เรียกร้องให้องค์การเภสัชกรรม ฟ้องบริษัท **BMS** จนกระทั่ง สธ. มีคำสั่งให้องค์การเภสัชกรรม เป็นโจทก์ฟ้อง

77

- มกราคม 2547 บริษัท **BMS** ขอเจรจา โดยจะขอถอน สิทธิบัตรหมายเลข 7600 จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีข้อ สรุปรว่า บริษัท **BMS** จะต้องดำเนินการถอนอนุสิทธิบัตรที่ 1 เครือข่ายผู้คิดเชื่อฯ และมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค จะถอนการฟ้องคดีที่ 2 และบริษัท **BMS** จะต้องยื่นถอนสิทธิบัตรต่อกรมทรัพย์สิน ทางปัญญา นั้นหมายถึง ยาเม็ดดีดีไอ ไม่มีสิทธิบัตรในประเทศไทยอีกต่อไป

78